

Megjelenik a lap **Temesvárott** minden **kedden**.

Előfizetési díj akár helyben, akár postai szétküldéssel:

Egész évre . . . . . 6 ft. pp.
Fél évre . . . . . 3 ft. pp.

A helybeli előfizetők a lap házhozhordásáért rendelést tehetnek a lap kiadó hivatalában.

Szerkesztői iroda: belváros, bécsi utca 69. szám, első emelet.

DELEJTŐ.

A tudomány, anyagi érdekek és szépirodalom közlönye.

Előfizetheti helyben a szerkesztőségnél, vagy a helybeli könyvkereskedésekben; vidéken minden cs. kir. postahivatalnál a szerkesztőséghez utasítandó bérmentes levelekben.

Hirdetések minden közhasználatban lévő nyelven fölvételnek. A beiktatásért minden három hasábos egyes sorért 4 p. krajeárnyi díj számíthatik.

Kiadó hivatal: belváros, gyesrendiek utcája 89. szám Heil Adolf könyvvalozó intézetében.

Kedd, november 23. 1858.

21. szám.

Első évi folyam.

Az építészet eszméje és története. *)

I.

Az emberiség szellemi kifejlődésének bölcsőjénél áll az építészet, — feltűnt egy magasabb szellemi élet szülemelését jeleli, véle kezdik a népek történeti létüket.

Alárendelten ékesítik erős testét az általa életbe hívott szobrászat és festészet, melyek ez uton kiképezve csak később vergődnek önállóságra.

A népek és századok szellemeinek legtermészetivebb képmásai az építészet művei, bennök egész létükkel, mindennapi szokásaikkal, szükségekkel, eszményi törekvéseikkel, ábrándjaikkal és hitökkel megkövesülve lenni látszanak.

Az ismereteket e tekintetben elősegíteni, az építészet történeti kifejlődésének rövid jellemzését nyújtani e cikkek feladata. Hasznára válik ez, mennyiben szellemi élvezetét tágitja a mivelt utazónak, ki bizonyára sokszor kívánta a hangot érteni, mely régi omladékból, pompás palotákból, bár nem mindig egyaránt világosan de mindig érthetőleg szól hozzánk a múlt vagy jelen felől, mert az építészet művei nem oly könnyen hamisítható okiratok, és értelmök sokat jobban világosít fel, mint számos, sokszor nem egészen biztos kútfő tanulmányozása.

Az építészet első indokjai s művei. A szép művészetek közül az építészet leginkább simul az élet kelleihez.

A célszerűség kívánatinak akarván megfelelni, tevékenysége főképp oda céloz, az embernek hajlékot készíteni, s így könnyen e feladat alattvalójának lenni tekintetik.

Az éjszakamerikai benszülött wigwamja, a hottenották sütökemenceféle viskója, vagy földmivelőink egyszerű szalmafödött háza nem felel meg az építészet művészeti igényeinek — itt csak a mesterség céhi fokán áll s nincs joga a szép művészetek között helyet követelni.

De az ember építési hajlama nem állapodik meg

ezen közönséges s mindennapi kellék műveinél — bármily messzire tekintünk vissza nemünk zsenge gyermekkorába — mindenütt társadalmi egyesületek nyomaira akadunk, melyek építési teremtményekben keresték s találták fel kifejezésüket.

Harcban kitűnő vitézek, bölcsesség által korokban tündöklő férfiak emlékére a nép sirjaik felett nagy földdombokat vagy óriási kőhalmazokat emelt — s így lön az emlék legrégebb modora.

A lelket leigéző természeti jelenetek nagyszerűsége, e jelenetek változata közti örök rendezettség az emberiségben egy magasabb világrendről még sötét eszme csiráját fejleszté ki, — az Istenről eszme szülemle. Az ember az Istenséggel áldozatok által érintkezésbe jönni törekedett, s így lön az oltár: kitűnő nagyságu szikladarab egy más által asztalkép beterítve, vagy egyenes vagy kettős körben felhalmozott szikladarabok az áldozathelyet kijelelve.

Ezen inkább az eszmében mint életszükségben gyökerező művek az egyedül alacsony kelléki sphaerából kiemelkedve — a nép sajtáságos jellemét s célját, mely felé halad még csak durva mutató, de nem jellemző vonásokban architektoniai képben jelölik ki, s így ámbár nem tekinthetők szépépítészeti teremtményeknek, mégis a művészet lényéhez közelednek.

Ez építészeti fokozatokon túl az emberi nem kifejlődése történetében kimeneti pontként mint az építészeti művészet első szüleménye az egyház lép elénkbe.

Itt többé nem alaktalan oltár, de az összehangzat mértékszerű művészeti arány és egység képe tűnik fel előttünk — a legfelsőbb lényhez viszony már pozitív nézetekben fejezte ki magát, és a társadalmi viszonyok rendére már lényegessé vált — itt egy nép hite fejezi ki magát, azon lény képét mutatva, mely a népnek mint a legmagasabb világrend kifejezése tűnik fel.

Itt emelkedik az építési tevékenység a művészet fokára, anyagi cél betöltése mellett egy eszményi tartalmat fedező művet teremtve s a szépet napfényre hozva.

Az építészet lényé, jelleme, tartalma s történeti állása. Az építészet tehát a szépnak kifejezése a szervezetlen természetben. Míg a festészet s

*) Forrás. Geschichte der Architektur von den Aeltesten Zeiten bis auf die Gegenwart von Wilhelm Lübke. Leipzig Verlag von Wilhelm Graul, 1855.

szobrászat az élet szervezett szépségeit választja tárgyául, a lelketlen mereven szervezetlen természet az épitész rendelkezésére adja magát. —

A súly és a benső öszvefűgés törvényei előtt meg kell hajolni a léleknek, mely szervezetlen anyagokból a szépet teremteni akarja. De ha ezekre támaszkodva az ember a szervezetlen anyagra lelkének bélyegét nyomja fel, azt szervezett egésszé emeli és a természetben az élet sok színezetű szőnyegétől eltakart törvényeket sokkal világosabb kifejezésre készíti.

Egy arkép, egy szobor, egy tájkép főképp az eredetit utánozzák, egy ház, egy templom, egy torony ellenben nem talál a szervezetlen természetben, melyben minden rend nélkül heverni látszik, analogiára.

De a statika törvényeihez kötve az egyéni akarat az építésznél, mely a szervezetlen természetben rejlő törvényeket csak világosabb kifejezésre hozza, ki vagy zárva, az építész egyénisége háttérbe lép, ő főleg általános arányok és eszmék kifejezőjévé válik — s ebből következik, hogy az építészet jelleme szigorú tárgyilagosság.

A mester egyes műveiben tehát nem egy személy egyénisége, hanem a kor és nép szelleme tükrödzik vissza, — az építészeti mű ez általános viszonyok természetes kényszerült virágjának látszik lenni, benne egy nemzedék kulturai kifejlődésének természetileg hű képmását, meg nem hamisítható okiratját látjuk.

De ezen lapidár betűket érteni kell, mit ha elérünk, — akkor a művészetben feltaláljuk a népek s korok általános szellemét, mely a formákból úgy sugárzik elé, mint a lélek a testből. De valamint az emberi testnél nem kérdezhető, a lélek hol tartózkodik; úgy az építészet művében is az egész eloszthatlan, a szép eszméjét ábrázoló szervezetben rejlik.

Ezen tulajdonok következménye az építészet történeti állása. Benne a népek legáltalánosabb és legeredetibb eszméi megtestesülvén — tehát szükségkép ez volt az első a szépművészetek sorában.

Gyermekeinek, a szobrászat és festészetnek ez nyujta tért kifejlődésükre, midőn az egyház Isten képét, külső és belső kicsinosítását, feldiszítését és életteli színeit kívánta.

Törvényeinek szigorúsága miatt maradt később is az építészet e művészetek alapja, mert ezekben az egyéniségi életem magasabb fokon tartalmazva lévén, könnyebben térnek önkény és szeszély által tévutra. De az építészet nem fejezheti ki a legfőbb eszméket azon egyéniségi határozottsággal és tisztasággal, mint a többi művészetek, csak általánosan és sejtítve tünteti azokat elénkbe.

A cél, melyhez minden építési teremtménynek simulnia kell, az életbelépés után vágyódó gondolatnak hátráltató bilincse.

De éppen ezen korlátoltságban megdicsőül a művészet és legnagyobb diadalját ünnepli.

Az egyes célnak megfelelően túlradó szellemi alakszüleményi tehetségével karolja fel művét — a feladatból egy sajátos feladatot képezve — magának

egy nagyobb magasabb követelést állítva, mely ellenében a célirányosság egyedüli követelése kimondhatlanul alárendeltnek látszik.

Ha csak a célirányosság követeléseinek akarna megfelelni, mily kevéssel lehetett volna egy az Isten képét körülfogó cellát vagy a keresztény község számára egy összejöveteli helyet képezni.

A hellen templom, a góth egyház oly nagyon túlszárnyalják e célokat, hogy ezek csak mint alapindokok tekinthetők, melyeknek teljesítésénél a művészet annyira követte saját útját, hogy teremtményének más célja lenni nem látszik, mint egyedül a legbensőbb lényében fekvő szépség előtűntetése.

Fejedelmi palota. Némely népeknél az egyházzal egykorú a szépépítészetnek megfelelő fejedelmi palota építése — ily esetekben a királyi palota, az egyház más formájának tekinthető, a király egyszersmind első áldozár vagy az Istenség látszó megtestesülésc lévén.

Magánépítészet. Ezen nagyszerű folyamba csergezdező kis csermely a magánépítészet.

Egyedül azon időkörökben, hol egy sebesen fejlődött művészeti virágzásra a buja fényűzés következik — kölesönöz az első időkben egyszerű és művészet nélküli magánépítészet — az egyházépítészetből bizonyos alakokat, kivált kicsinosítási modorokat, hogy általok a mindennapi kellék műveibe és a művészet magasabb szellemét ihlesse.

De ez csak egy gyenge utóhang, melyben az alapaccord nem zavartalan, lassan elhangzik a szellemi tevékenység előhaladt korszakában a szépépítészet gyakorlati feladata : az élet minden szükségeinek, az álladalmi élet tekintetében úgy mint a magánélet sokféle kellékeinek, művészeti tekintetben megfelelni. Országának csak ezen általános kiterjedése által lesz egy időszak általános jellemző tükrévé.

Az építészet elemei. Az építészet minden műveiben fellelhetők a gyakorlati szükség és eszmény két elemei, melyek egyesülete a művet képezik.

A cél az alapterv készítését feltételezi.

De öszvehangzó kiképezése már a művészeti tevékenység feladata, mert nem fejezhető be tekintet nélkül az ürek vagy helyek befödési módjára.

Az ürek befödése is először gyakorlati kívánatok következménye, mely az Istenimádást s a népek szokása az ország éghajlata és a kéznél fekvő anyag szerént sokféle alakot ölt magára.

Ellenben azon constructió feltalálása, mely leginkább felel meg céljának, már a szépépítészet művészeti szellemének tette.

De csak azáltal leheli ez művébe a tökélyt adó szent ihletet; ha egy szép könnyen érthető alaknyelvben (Formensprache) az alaptervet és a constructiót mindenki szeme elé tárja, ha megfelelő taglalatok által az építészeti művet élő szervezetté teszi, mely még ékesitményi alakjaft (Ornamentik) is, a természettörvény következményeképp kifejti.

Kinisy Pál.

(Vége.)

Ha a kifáradott harcosok a megoszthatlan zsákmányt nem féltik, ha a kincs és gazdagságban el nem bízhatnak, ha nem szerelmesebbek a martalékba, mint a könnyen elő nem varázsolható világhírű dicsőségbe; végre, ha felfuvalkodva a roppant nyeremény miatt továbbra is élni akarnak a kedvező szerencsével, s nem vonakodnak tovább is utazni: oly eredményhez jutnak, minőkre magok s a legvérmesebb reményekben sem számítottak, oly foglalatokat tesznek, minőre csak egy megrémült nép országában számítani lehet. Kinisy neve rettegett volt, hadai előtt mindenütt futottak; ki nem hiszi, miszerint nemcsak megdöngethetik vala Konstantinápoly falait, hanem magát a világhírű várost is hatalmukba ejthetik?

Hijában, mindennek határ van szabva, mindennek vége van.

Ugy látszik magok a katonák is megsokalták a diadalt, a zsákmányt, és semmi áron sem lehetett őket arra bírni, hogy tovább haladjanak, hogy a martalék megosztásával várakozzanak; vagy, hogy nagyszerű vállalatokban egyszersmind nagyszerű eredményre is törekedjenek. Mint mondók vége lőn mindennek.

Kinisy tehát visszatért, a Szávához ért, és Sz. Kelemen falvánál megpihent. Itt azonban hihetőleg a folytonos erőködés, nélkülözés és szakadatlan munka következtében veszélyes lázba esett, s 1494-ben csakhamar teremtőjének adá vissza lelkét.

S így csakugyan elmondhatjuk: hogy mindig és mindenben teljesült vágya, csak az nem, hogy csatában s harcolva haljon meg.

Neje mint tudjuk Benigna, Magyar Balázs leánya volt. Utódokat nem hagyott hátra, azonban neve, viselt dolgai, törhetlen elszántsága, fölszámíthatlan diadali ugyanannyi utódként szólnak. Ki halálán leginkább örvendett, az a török vala; kire legvárattalabb, legsujtöbb volt e csapás, az a haza, a király volt.

Termetét ereje jellemzi. Istvánffy őt emlékezetre méltó férfinak nevezi, s olyannak mondja, ki a közügyekben, hadi dolgokban, szóval a cselekvésben a legjártasabb volt, ki a fegyvert teljes életében a legnagyobb szerencsével hordozta, ki ereje, hadi tettei, esze s erénye által a legalacsonyabb fokról a dicsőség legmagasabb fokára emelkedett; ki hazánk alsó vidékét 25 éven át a legnagyobb pontosság legbiztosabb bátorság s legvirágzóbb szerencsével kormányozta, és ki semmi vállalatában soha semmi balszerencsével nem találkozott.

Ha meg nem botlik, nagyobb emberré válik. —

Ő a katonáskodást a legelső fokon kezdé meg; a kötelesség és hivatal minden fokozatán keresztül ment, s csak a tábornagyságnál állapodott meg. Érdemei az állam kormányzatához tevék át, mindenütt férfiasan állotta meg a sarat.

A király soká nem feledhette hívét. Válságos idők állottak be, s nem volt a vaskar, melyre ő, melyre a haza támaszkodhatott volna, nem élt többé a férfiú kinek rémneve az agyarkodó ellent, a nyugtalan magyart féken tarthatta volna!

Egy várromot most is lehet még Vázsonyban látni; a fennálló tornyot Kinisy tornyának mondja a hagyomány; az öblös szobák, az iszonyú kötőrudak, az omladó bástyáromok, a földalatti ür, mind, minden néhez épületre, izmos falakra, biztos várra mutatnak; lakta-e azt ő, rakatta-e azt Kinisy, az általam kérdezettek nem bírták határozottan megfejtetni. Most nappal galambok turbékolnak falain, éjjel baglyok huhognak odvaiban. Lám mily ellentét a nagy ember emléke, s neve dicsősége között! Hijában csak így jár minden az ég alatt.

Hamvai szintén Vázsonyban nyugsznak. Ő ugyanis ott Sz. Mihály tiszteletére templomot építtetett, s miután lerótt a földi adóját, maradványai ott tétettek le örök nyugalomra. Még a következőket igtatom ide Fényesből:

A város — N. Vázsony — közepén áll Kinisy Pálnak, ama híres magyar hősnek omladozott várkastélya, s benne annak híres kőszobra már roncsolt állapotban, — én ném láttam — egy négyszegletű vastag toronnyal. Ez hajdan lakpalota lehetett, mivel szobákra van osztva, melyeknek ajtózáraik fehér, simított márványból készültek. A torony aljában jelenleg uradalmi rabok tartatnak, — már nem. — E mellett balról látszanak a bástyákkal körülvett várkastély dűlédei. —

Nem messze a várostól nyugatra a temető mellett van egy elpusztult barátlak, melyet szentmiklósi kolostornak neveznek, s most csak kevés falai állnak fenn.

Mindjárt mellette áll szomorú elpusztult állapotban, a régi világnak, a mennyire romjai mutatják, remekműve, a kolostor szentegyháza. E templomban voltak letéve Kinisy Pálnak tetemei az oltár előtt levő sírban, mely sír egy márványfödéllel — melyre Kinisynek kidomborodott képe bámulatos ügyességgel csaknem emberi nagyságban van kifaragva — volt befödve. A sír az omladékok alá levén temetve, sokáig sértetlenül maradt: míg nem ezelőtt 35—40 évvel némely kincskeresők a sírt feldulván a testet kihányták.

Kinisynek tetemei egy rézsodronyból kötött mesterséges páncélingben valának, mellette feküdt vitézül forgatott kardja. A sír föltalálása után az uradalmi fötiszt a tetemet új koporsóban a kath. paroch. szentegyház mellé temettette el, a sírt fedező márványtáblát a pusztára vár falaiba rakatta be. sat.

Páncéla, ünge, és kardja hol vagyon nem tudom, szeretem azonban hinni, hogy a hazafiságos kegyelet minden ilyen ereklyét hiven őriz meg, s örömmel engedi át amaz intézetnek, mely a nemzet büszkesége és dicsősége, a muzeumnak.

Sárváry Béla.

Levelezések.

A Rajnamellékről. Sept. 28-án a vasuton Köln és Bonn között igen élénk mozgalom uralkodott. Mindenki ez utóbbi, egyeteméről nevezetes városba, a régi ubi-usok telepítvényére sietett: hol fenn kitett napon a poroszrajnai gazdasági-egyesület huszonöt éves lételének örömnepét termény- és gazdasági eszközök kiállításával ülte. Én is ide siettem; és minthogy utitervem szerint, a város megtekintésére csak néhány órára jutott, azonnal az érseki palota, most egyetemi épület felé irányoztam lépteimet. Mar a kapuját tömve találtam emberekkel. A kíváncsiak ezrei sétáltak föl alá a folyosókon és udvarokon; gyönyörködve a kiállított tárgyak különféleségén. Leggazdagabban a kerti vetemények és gyümölcsfajok voltak képviselve. Mi nekem különösen szemembe tűnt, iszonyú nagyságu kukorica volt kiállítva, Maassen József ur által Palmersdorfról; minőt még a bántás áldott vidékén sem láttam soha. Továbbá néhány féligérett, nem is igen szép, nem is igen nagy paradicsomalma. No ezzel ugyan — gondolám magamban, — elmaradhatott volna gazdája; midőn észrevehém, hogy nem hazámnak délibábos sík határán állok, hol még hevesebben süt a nap, és nagyobb érlelő tehetséggel bírnak sugarai; hanem egy pár száz mérfölddel magasabban, és közelebb a fagyos éjszakához, a hová az ur Isten bizonyára nem rendelte a paradicsomot. Innen fölmentem az előadási terembe, meghallgatandó, hogy miről tanácskoznak a Deutsche Tiefe és Gründlichkeit választottai. Éppen valamely jószágkormányzó volt a szószéken, (nevét biz én elfelejtettem) ki terjedelmes beszédben értekezvén a nép nyomoruságáról, azt mutogatta, miszerint minden nyomoruságnak legfőbb oka a tudatlanság; és ezért hatalmas és hangos „Hoch!“-okkal jutalmaztatott. Azonban minthogy ennyit már magam is tudtam a dologról, időkimelés tekintetéből tovább ballagtam, és betértem a régiségtárba. Itt leginkább két tárgy vonta magára figyelmemet: az egyik emlékkő, állitva P. Caecilius által, Marcus Caeciliusnak; ki a Varusféle csatában (Kr. u. 53.) szabadosai és bajtársai, M. Caecil. Thiminus-, és M. Caecil. Privatussal együtt elesett. A kő mind a három alakot ábrázolja, és igen jó állapotban van megtartva. A másik római oltár, ezen felirással: Deae Victoriae sacrum. Tovább vizsgálódván, néhány kőkorbéli fegyvert találtam; minőkkel ugyan a magas éjszakra gyakrabban, de hazánkban ritkán találkozunk. Ezek között nagy örömmre láttam egy csákányt, mely úgy nagyságára, mint anyagára és alakjára nézve tökéletesen megegyez azzal, melyet a Delejtű 8-ik számában, Tees-en találva, leírtam. Hasonmása látható Lindenschmit „Die Alterthümer unserer heidnischen Vorzeit.“ című munkájának I. füz. I. táblán az 5. szám alatt. És így nem csalódtam, midőn a teesi csákány régiségére nézve véleményemet kimondottam, s annak távolabbi eredetére következtettem.

Elhagyván az egyetemet, megtekintettem a parkot, a műnstert, Beethovennek Hänel által öntött, és 1845-

ben föllállított bronzszobrát, néhány magánépületet, a főpiacot, s a rajnaparti hoteleket mulatókerteikkel; melyek a városnak festői szint kölcsönöznek, és a gőzhajón jövők szemeit gyönyörködtetik.

Mit mondjak még ezen kis városról (lakosainak száma Balbi szerint 15, Galetti szerint 17, Bädecker legújabb utmutatójában 20,000) ha csak nem azt, hogy a németországi serdülő aristocratiának gyűlhelye; hova a legelőkelőbb családok sarjadékai küldetnek tanulni, mulatni, időt tölteni, vagy csak ismerkedni, azt nem tudom; hanem azt tudom, hogy itt is, mint Németországban majdnem mindenütt, különféle chorok léteznek a tanuló ifjuság között, melyeknek alapeszméje az elkülönzés: azért jelvényeik is, sapka, szalag, sat. különbözök; és hogy ezen chorok a tudományosságot, műveltséget, polgárosodást, az osztályoknak és érdekeknek egymáshozsi símulását, az erkölcsök csinosodását elő nem segítik; ellenben a henyéletet, nyersséget, kaszti szellemet terjesztik. És ez még talán nem a legnagyobb baj; ámbár bajnak már ennyi is elég! — Vannak nagyobb bajok is, melyek ezen diákos chorokból folynak. Bizonyoságot tesznek e felől, — hogy a bonni jeles egyetemet valamiként meg ne sértsem, — a többi egyetemeken évenként előforduló kicsapongások és visszaélések; melyek ha esetlegesen Magyarországon történének, volna mit firkálni az augsburger néni-kének és kedves testvéreinek, a magyar ifjuság bárdolatlanságáról, de mivel szerencsénkre, sem nem Pesten, sem nem Szegeden, nem is Pápán vagy Kecskeméten, hanem Heidelbergben vagy máshol történnek, azokon senki meg nem ütközik. Holott, — ha bővebb tudomásom nem volna, — azon egy éjszaka, melyet Lipsésben ilyen tivornyázó diák compánia szomszédságában töltöttem, elegendő lenne annak kimutatására, miszerint Németországban most sem megy különben, mint ment nálunk hajdanában, — akkor tudnillik még, — a fokosnak fénykorában.

Bonnból a gőzhajón Coblenzbe utaztam, mely hajdan római gyarmat volt (Confluentes, a Mosel és a Rajna összefolyásánál) később a trieri érsekek és választófejedelmek lakhelye, a francia forradalom idejében a reactio gyújtója, Napoleon alatt a Moseldepartement feje; most a porosz monarchiának, a vele szemközt álló Ehrenbreitstein sziklavárral, Franciaország elleni legerősebb védműve, és a poroszrajnai tartomány kormányának széke, 22,000 lakossal. Először is a szép Castortemplomot néztem meg; azután a Castorbrunnen melletti emlékoszlopot, melyre a város francia parancsnoka 1812-ben a következő fölíratot véseté:

An 1812.

Memorable

Par la Campagne contre les Russes
Sous le Prefecturat de Jules Doazan.

Miután pedig a franciák visszanyomattak, és a város orosz kézbe került, Sz. Priest orosz tábornok látván a fölírást, hozzáadá:

Vu et approuvé par Nous Commandant Russe de la ville de Coblenz. Le I. Janvier 1814.

Satyranak is beillenék; még pedig a javából.

A város éjszaki és nyugoti oldala szabálytalanul épített; ellenben déli oldala egyenes, széles utcák-; szép köz- és magánépületek-; piacok- és sétatérékből áll. Itt van a színház: Musis, Moribus, et Publicae Laetitia. MDCCLXXXVII. Itt a fejedelmi lak, melyben a francia forradalom alatt a provençei gróf (XVIII. Lajos) és az artoisi gróf (X. Károly) szállásolt, jelenleg pedig a porosz herceg lakik.

Coblenzből, minthogy a vasut ezen irányban még el nem készült, postán mentem, mindig a Lahn folyam által öntözött gyönyörű völgyben, magas hegyektől környezve, az európai hírű Emsig, a divatvilág ezen elsőrendű fürdőjeig. Azonban itt már mindent üresen találván, sokáig nem időztem, hanem tovább folytattam utamat Schwalbachba; hol még néhány napig örvendeltem a természet szépségei- s a Stahlbrunnen pezsgő gyöngyeinek.

Pados.

I.

Pécs, nov. 12. 1858. A magyar uralom fényszakában nem megvetendő, sőt hirneves város volt Pécs, úgy, hogy az akkori közmondás szerint „Németnek Bécs, Magyarának Pécs” minden tekintetben nevezetes szerep jutott neki osztályrészü. Nagy Lajos korában csak az itteni egyetem 2000 hőskeblű ifjút számlált, nevelt s adott át ez édes hazának! A történet pedig vérbetűkkel jegyezte fel a 300 pécsi tanulót, kik elszántan siettek Mohácsnak mezejére életök- s vérökkel szolgálni a hazának! A régi fényt s dicsőséget majdnem kétszázados rab-ság s szenvedés váltotta fel, midőn a törökjárom alatt nyögtek, a természettől oly sokféle bájjal s kecscesel megáldott Pécsnek s vidékének lakói. E korszakba esik a városunkban fellelhető két török mecset, melynek egyike a városnak főterén méltóságteljesen diszelve, s minden oszlop nélküli épített kupulája a belépőt meghatja. E történelmi nevezetességű imola több év óta éktelen toronynyal ellátva e városnak nem a legszebb phisiognomiát kölcsönzé, míg végre ez évben az új torony ég felé

emelkedve büszkén tekint le a város s környékének területére, négy jó öszhangzatú hatvan mázsányi súlyú harangjaival kellemetesen hatja meg e városnak lakóit.

Ez örömhírnek közlésével kezdem tehát levelezési tisztelemet. Városunk épületei között vajmi sok érdekes találtatik, szivesen közlendő, ha e becses lapokban szivesen fogadtatik. *) Koronkint röpiténék egyegy kis adatot a hajdani hirneves Pécsnek szomorú de napjainkban felvirágzásnak indult lakaiból, hogy szeretett testvéreink túl a Dúnán, az ős Temesvárott s vidékein is olvassanak hogylétünkről, mozgalmainkról, gazdaszatunkról, tudományos intézeteinkről, színészetünkről s napi eseményeinkről valami csekélységet. S ime ezzel e becses lapok munkatársainak sorába ezennel belépek. Fogadja szivesen tek. uraságod közreműködésemet.

H. M.

II.

Pécs, nov. 12. 1858. Illő, hogy magyar színészetünkről megemlékezzem. A mult télen át német színészek mulattatak az igen csekély számú közönséget, mely valóban részvétlensége miatt a társulatot tönkre juttatta. Többen sohajtottak, bár nyerhetnének a jövő télre 1859/90. egy jeles magyar színi társulatot, s ime miután sovárogtak, azt megnyerék Molnár György ur igen jeles színtársulatában. October 10. óta működnek városunkban. Több jeles darabokat játszottak már el a t. közönség teljes megalégedésére. Több új dráma s vígjáték került színpadra. Minden előadás tanusítja, hogy Molnár ur fölfogta helyzetét s mitsem szán a közönséget kielégíteni. Áldozatokat hoz majdnem 40 tagból álló társulata s mégis a lakosság részéről nem részesítetik kellő pártolásban. Némelykor alig alig jelen meg 80—100 néző s hallgató. Az erélyes s buzgó színigazgató meghívá Udvarhelyi Miklós félszázados színészt Pestről, s ennek jubiláris ünnepét Pécsen „az arany lakodalom”-ban tartotta meg. Udvarhelyi ur több darabban fellépett s tapsokat aratott, míg végre nov. hó 18-án utolsó fellépte után az itteni tevékeny casinói társulat tiszteletére, s az egész társulathoz részére estélyt rendezett. Szerepeik adásában kitűnök: Prielle Cornelia s Molnár. Jelesek: Mátrai Laura, Molnárné, Fehérváriné, Mátrai Mari, Takács, Timár, Kovács s Fehérvári. Más alkalommal többet. Isten önnel.

H. M.

*) Sőt kérjük a közlést. Szerk.

T Á R C A.

Diákkori emlékeimből.

— Kalandhalmaz. —

Szabadjon ez egyszer visszahívni emlékembe letűnt ifjúkorom bohóságait, melyeket az ember, minél messzebb hatol az élet tömkelegében, rendszeren annál jobb ízűen szokott megmosolyogni, s melyek folyton kedvenc tárgyai maradnak társas elbeszéléseinknek.

Gyakran, ha megtérnek agyunkba ama gondolatok,

nem birjuk a hangos kacajt fékezni: s ha ilyenkor kérde-tünk, rendszeren előre elnevetjük ötleteink javát, s kalandjaink hatása hallgatóinkra sokkal csekélyebb, mint önmagunkra.

Ők nem érezték, nem gondolták, nem tervezték ama szörnyűnél szörnyűbb rohamokat, mik az ifjút kedélye, kora és ábrándjai hevében elragadják.

Most pedig magunk elménkedünk fölöttük.

És legjobb barátunknak nevezzük, ki akkor a mi legnagyobb ellenségünk, kínzónk, ördögünk volt.

Kedves édes jó barátomnak neveztem én serdülő korom-

ban Céner Miskát, s nevezem most is : de volt egy kis idő ezen két életszak között, mikor én Céner Miskát egy kanál vízben is kész lettem volna elfojtani.

De hiában, az én Miska barátom is fiatal ember volt, habár theologus létére roppant ember és világismeretet praetendált magának s reánk ujone padivakarókra csak egyik szája végével szokott lenevetni.

S abban kezdte gyönyörűségét találni, hogy az én gyönyörűségeim elébe vetett gáncsokat.

Ugy-e szörnyű ember volt ez?

Miska barátomnak kedves élvezete volt mások bőrére mulatni, és sokszor csak azért concurrált az emberrel valami csinra, hogy practikusabb talentománál fogva elnyervén a koncot, nevetve ehesse azt meg szemünk láttára.

És én is az ő versenytársául voltam kiszemelve a sorstól. Gondolható, mily keserű kortyokat kelle nyelnem.

Pedig megvallom, sokszor elememben voltam körében, mert habár őt mint kissé kamaszabb, de azért gyerekpajtást tekintettem is, bezzeg respectussal tettem el iránta, midőn korlátlan imponentiáját lón alkalmam szemlélni.

Hja! legyen is a gyerek lógyilkos*) míg az anyai félszektől ki nem hessegetik, folyvást növendék az.

Csak mikor már pelyhesedtem, tartatám én is eléggé érettnék, Miska védszárnyai alól pottyanni le a világ mocsarába.

És mentünk Pozsonyba . . . .

Mint köztudomású dolog volt az illetők között, az apacautén egy emeletes zöld házat magyar kaszárnyának hítt a süheder falca, melynek utcai szobáit kivéve, minden szegét lyukát diákság lakta, éppen szemközt levén a templom s tanoda-udvarral.

Ide járatunk, s bő segédlet mellett költöztünk a residentiába : alig is bontakoztunk szét, már tele volt a szoba látogatókkal, kik bizalmas, vagy tisztességes ajkakkal pöfögték a füstöt lócsalaku meggyfaszáraikból.

Tudósításokat közöltek a viszonyok állásáról, a szüreti csinekről, az új vendégekről s az eddig bemagolt tanulmányi iver számáról.

— Most már telepedjete le — monda Céner, — té meg Ferkó, add elő a pogácsát.

Én ugyan szívesen tartogattam volna jó anyám keze sültjét, de midőn tekintélyes szakálokat láttam Miska szavára engedelmeskedni, — az asztalközépre üritém zsacs-kómat.

— Komám Dadai! szomjasak vagyunk, ha jól viseled magad kapitánynyá teszünk.

— Eljen Dadai: — rivalgá a gyülekezett.

Az illető szemérmes pirulással köszönte meg az eligért szavazatokat s küldte öccsét ürmösért.

Ürmös, az nagyon derék, — mond egy ülnök morsós szájjal, de ahoz a sült gesztenye illik. Conferáljunk fejenkint egy garast, pénztárnok szedd össze!

És hullott Dadai kalapjába a garas, kinek meggyült baja a sokféle bizomány ellátásával.

A gesztenye nem elfogyott, de eltűnt.

— Le veled Dadai! — fakadt ki az ajánló — ez a gesztenye tizenöt garas? — Holnap pénztárvizsgálatot indítványozok a magyar társaságban.

— Hiszen már 22 pengőt előlegeztem, — mentegetődék Dadai.

— Kötelességed, mért tettünk pénztárnokká! — Ingyen akarsz pompázni? szégyen, szemünkre veti!

Dadai úgy megzavarodott, alig birt mekegni.

— Csend! — ütött öklével az asztalra Miksa — én Dadait derék gyereknek ismerem, s én leszek a verbungosa mind halálig.

A védenc remegve fogadá a nyújtott jobbot.

Bucsuzásban még egy kurta verset daloltak.

A diáknak jól van dolga,

Ur a diák és nem szolgál,

Télen nyáron könnyen él

A professortól sem fél.

. . . . Másnap eljártuk a professorokat, s nem egynek mellékajtaján pillantott be egyegy eltévedt kék vagy barna szempár, mik előtt én kisvárosi zavarral sütém le szemeim, ferde feleleteket adva a hozzám intézett kérdésekre, miket aztán professor mosolygása közben Céner javított ki.

Délután nekem kellett beköszöntő lakomát csapnom s kelletlen halogatással vontam elő az apai konyha végerek-lyéjét, a barna sódart, savanyu képpel mondva Miskának :

— Ha ezt is megesszük, aztán semmink sincs, jobb volna ezt magunknak hagyni.

— Mint Orbán Dávid a töltött káposztát ugy-e? Igazad van, hagyd megpenészedni, s mivel az anyámasszony főztének még penészt is kár eldobni, azt is nyeld le, hogy újra belephesse.

Szégyenletemben felmetéltem a sódart.

Legjavában pofázta a lyceum az atyafit, midőn kopogás hallatszott, annál szokatlanabb, mert még contókat sem csínáltak a haza reményei.

— Mi ujság idész ur, talán levelem van? — kiálta Céner a belépő elé a többi nagypénteki harang helyett.

— Hát isnét itt tetszik lakni? — mokogott az érkezett s olyan keresztbe nézett, azt hittük, duplát akar látni. —

— Elköltözöm e napokban, ne tessék számomra idéző levelet írni, sok öt garas egy fidibusért.

Ajkát rágva hagyta el a szobát a vendég, s mihelyt kívül volt a kapun, Céner házuri méltósággal kérdező :

— Mit akart ez itt?

— Füttyifa, te szagoltattad ide; — dörgött egy szokatlan mély torokhang,

— Hajdass Ójdanon, tié vojt a tájtya? — haragvék a vádolt selypes.

— Jöttöd előtt Organon oly rezkans volt, hogy burcselláznai is alig mertünk mellette — szólt Miskához egy kese theologus — s mikor a kerülő rajt' érte őket, Füttyifa úgy megjíedt, hogy egész osonnát hozatott, betömni száját.

— Azért is, valami vagy semmi, két garas másik; adjatok egy tiszta tucatot! — vágott közbe erélyesen Céner, elszedve a feleje nyújtott kártyákat — Ferkó gyujtsd meg a gyertyát!

Minden kártya elhamvadt.

— Organon és Füttyifa pedig, mivel az egyik a farkast az akolra csalta, a másik a ragadozónak fogára kent, elítéltetnek a mai borszállításra.

Céner e szavaira viharzott a tetszés, leginkább a két elítéltől, kik örültek, ily könnyű szerrel szabadulhatnak meg.

— Így jáj, a ti a zsidónat nem töszön — elménkedék Füttyifa.

— Olvasd a Chrestomathiát — sugá fülébe Dadai.

— Menjünk böngészni! — indítványozá a kese theologus.

— De a dézmát beadjátok! — inté Céner a távozókat.

Leghiányosabb oldala protestans iskoláinknak, hogy a nagyrészt tápintézeti ifjak összeszorongva laknak, a többieket is körünkbe vonván, miáltal a társas szellem kifejlik ugyan, de az élet nyílt köréből annyira kiszokvák, hogy tanulmányaik végeztével az élet iskolájában mint kezdők tapogatni kénytelenek, míg a katolikus fótandoi ifju a polgárok közt lakván a családi és társas körökben egyenlépést tarthat kora fejlődésével, s mint az élet embere lép ki a nyilvánosság terére : a collegiumi növendék pedig szégyenlős iskolabök marad.

Igaz, hogy mulatságos kalandokat beszélnek el, miket hallanak vagy átélnek, de végre is mi befolyása van ennek az életre? az ifju nem bírja magát az új helyzetben kiismerni, s vagy ő huzza vissza magát, pirulva ügyetlenségén, vagy, ha erővel akar otthonosodni, gyakran a többiek kerülnek.

*) Lógyilkos, gúnyszó, értelme : logicus, első évi bölcsész.

Rendes következése ennek, hogy gyakoribb és szétágazóbb eszmecserék fejlenek ki a collegiumi rendszernél, a szorgalmas ifjunak több alkalma van ismeretei bővítésére, mert a tantermet elhagyva, honn ismét csak könyveket talál, míg az academiák növendéke mögötte hagyja a tanbúvárlatot, ha kilép a tanodából, s a helyett elszóródik az élet tarka tünényein, vagy a család körében leli mulatságát, hol lakik.

Ugy, de nem mindenütt kedvesebb vendég e ez folyékony társalgásával, mint amaz tudományos fejtegetésével?

Mit használ a mély bölcelet, ha birtokosa azt az életben alkalmazni nem bírja?

Pedig akármit beszéljünk, az ifjuság még nem a tanfűrkészet kora, sőt helyesben a vidor, mozgékony életé.

Ne mondjátok, hogy a szövedékes élet idő előtt elszédíti az ifjat.

Melyiket fonja be inkább : ki mindennap vele küzdven, neveli bonyodalmaival, vagy ki tapasztalatlanságában még inkább összezavarja azokat? —

Ohajtható volna, hogy egyszer már a tanmodoron kívül az életre is kiterjesztetnék az illetők figyelme, hiszen mily kirívólag szól csak a tanépületbeni lakás eltörlésének jó hatása is : pedig ki mondja, hogy ezzel már minden megvan téve?

Ne igyekezzenek önök az authonomia diadalát a régi rendszer megtartásával ünnepelni.

(Folytatás következik.)

Heti szemle.

— Magyarországnak pozsonyi kerületében 2240 község és 314,757 földbirtokos vagyon, 6,220,306 topografiai szám alatt. Szántóföldek 1,933,746 holdat és 523 ölet tesznek. Holdjának átmérőleges tiszta jövedelmét 4 fr. $1\frac{2}{8}$ kr. pp. ben számították ki, összes tiszta jövedelmeik pedig 7,777,323 fr. 27 kr. pp. A soproni kerület áll 2460 községből, melyben 377,928 földbirtokos, 4,194,090 topogr. sz. alatt találhatók. Szántóföldek 2,331,424 hold 1189 öl; holdankinti tiszta jövedelmük 3 fr. $36\frac{6}{8}$ kr. pp. összes tiszta jövedelme 8,423,910 fr. 41 kr. A budapesti kerület áll 786 községből, melyben 300,104 földbirtokos, 2,556,459 topografiai szám alatt. Szántóföldek 2,245,775 hold 63 öl. Holdankinti tiszta jövedelmök 4 fr. $48\frac{6}{8}$ kr. pp. Összes tiszta jövedelmök 10,807,692 fr. 42 kr. pp. A kassai kerület 2115 községet 263,221 földbirtokossal, 3,901,344 topog. szám alatt számlál. Szántóföldek 1,522,382 hold 562 öl. Holdjának tiszta jövedelme 2 fr. $9\frac{9}{8}$ kr. Összes tiszta jövedelme 3,289,266 fr. 10 kr. pp. A nagyváradi kerületben 1102 községet 278,808 földbirtokossal, 2,029,775 topografiai szám alatt találunk; szántóföldei 2,118,432 hold $300\frac{3}{48}$ öl; holdankinti tiszta jövedelme 4 fr. $\frac{3}{8}$ kr. Összes tiszta jövedelme 8,488,522 fr. pp.

E szerint Magyarországnak ezen öt kerületében következő összes számokat nyerünk : 8703 község, 1,534,818 földbirtokos 18901974 topografiai szám, 10,151,760 hold $1038\frac{2}{48}$ öl szántóföld; holdankinti tiszta jövedelem 3 fr. $49\frac{2}{8}$ kr. pp. összesen 38,786,715 fr. pp. — A területre és jövedelemre vonatkozó számokat a községenkénti reclamatió eredménye szerint közöltük. A Delejtű 19. számában a bánági kormányterületre vonatkozólag hasonló adatokat közlünk, szükségesnek véljük megjegyezni, hogy az ott kitett 2,495,430 hold és $920\frac{2}{3}$ öl nem a tartomány, hanem csak a szántóföldek területét fejezi ki, még pedig az első területi becslés kimutatása szerint. Miután pedig fenebb a magyarországi szántóföldeknél a községenkénti reclamatió szerinti igazító eredményét vettük tekintetbe, az összehasonlítás kedvéért a bánági koronaországgra nézve szintén ezen felmérést akarjuk használni; és így az itteni szántóföldek területét 2,501,697 hold 595 öltre; Horvát-, Tótország, és a tengerpartot 890,146

holdra, és 1036 öltre tessük. A régi Magyarországon tehát (Erdélyt kivéve) 13,543,604 hold $1069\frac{2}{48}$ öl szántóföld vagy, melynek holdankinti tiszta jövedelme átmérőlegesen 3 fr. $53\frac{4}{8}$ kr. Az 1850. évi mart. 4-én kelt cs. nyílt rendelet következtében történt földbirtoki jövedelem kutatás 55,482 holddal, és $1572\frac{18}{48}$ öllel kevesebb szántóföldi területet mutatott ki.

— A tengeralatti — 300 mérföldre nyúló — telegraf-sodrony, mely az angol és német (hannoverai) partokat összeköti, f. hó 5-én szerencsésen lerakatott.

— Egy würzburgi polgár nemrég a nürnbergi lötteriában nem csekély nyereséget tett. E fölött oly nagy örömet érzett, hogy szíve megszakadt. A hullaboncolgatása szivtágítást mutatott ki. Rosz, mikor semmije nincs az embernek, ros, mikor van is valamije!

— A magyar kertészeti társulat megalakult. Elnökül b. Prónay Gábor, alelnökül Eötvös József, és Perger, titkárul Lukácsy Sándor, pénztárnokul Nagy Imre választottak, amaz 800, emez 500 pfnyri évdijjal.

— Szécsényi István gróf, a nemzeti színház támogatására, holta napjáig fizetendő évenkénti 1000 pengő forintot ajándékozni ajánlott fel.

— Napjainkban, midőn annyiszor felvidító társalgásra, vagy olvasmányra szükségünk van, mindig üdvözljük az olyan könyvet, mely tanúságot tesz, hogy a humoristika valóban parlagon hagyott tere, sikeresen mivelletik. Bus Vitéz ur „Szellemi Comfortable“ című humoristikai gyűjteményre hirdet előfizetést, melyről már csak azért is feltesszük, hogy tréfa és élc álcája alatt életbölcességet fog hirdetni, mint-hogy címe Aszalay Szellemi Omnibusára emlékeztet, hol e tekintetben az olvasó valóban kielégítették. Bus Vitéz két kötetes munkájára november 30-áig előfizethetni egy pfnt. vagy egy új forinttal, (a kis differentiát nem sajnálja hát a szerző).

— Katona József remek magyar drámája „Bánk bán“, Dux Adolf verses fordításában németül jelent meg Lipsceben Brockhausnál.

* Boross Mihály „Társalgó“ című lapját megszüntetvén, előfizetőit a Heckenast által kiadandó „Hirmondó“-val kárpótlandja.

* A párisi szinpadi világban legfontosabb esemény jelenleg, hogy Meyerbeer ur az opera comique igazgatójának Roqueplan urnak egy három felvonásos új vig operát nyújtott be. Címe : „Dinora“, s valószínűleg még a saison folytában szinre kerül. Kiváncsiak volnánk a hasonlíthatatlan „Hugenották“ halhatatlan szerzőjével a vig opera terén is megismerkedni, — de vaspálya, és villanyos telegraf dacára a művészet Páristól Temesvárig csak lassan halad.

* Mindent az angolokra fognak. Most meg azt sütötték ki némely újságírók, hogy egy angol kiszámította, miszerint a világ kezdete óta 26,628,843,285,075,840 ember halt meg.

* Szénfy Gusztáv, ki a magyar zene elmélete körül máris szép érdemeket szerze magának, régi magyar zeneműveket ki fog adni, és ezeket megindítja a Tizenkét dallal Tinódy Sebestyéntől, a Kolosvári 1554 kiadás után, zongora kísérettel. Egy példány előfizetési ára egy és fél for. pp. Az előfizetési pénzek f. é. december 15-ig bérmentesen beküldendők e cím alatt : „Szénfy Gusztávnak Nyiregyházán.“ Magában e tisztos régiségek már megérdemlik a megszerzést, de különben a vállalatot azért is ajánljuk t. olvasóink figyelmébe, hogy Szénfy urat eredménydusabb működésre buzdítsuk.

* Szabadka városának lelkes köznépe, legközelebb négy kisedővoda felállítását határozta. Ezek közül kettő már a jövő tanév kezdetével nyitattik meg, és e célra két tanító küldetik Pestre, az illető szakismeret megszerzésére; a másik két intézet akkor fog megnyitni, ha majd az előbbiekben oktatásra képes egyének fognak találkozni.

* Topolyán (Bács) a vérhas megszünt, e helyett

azomban Krivinán Krassó megyében lépett fel; többnyire a gyengekoru gyermekeket kapja meg, s így gyakran halálcseteket okoz.

Temesvári ujdonságok.

* Városunk Józsefváros nevű külvárosában mintegy másfél évvel azelőtt részvénytársulat alakult, egy kényelmes fürdő felépítésére. Midőn már lemondunk a terv valószínűségről, megjön a magasabb engedély a fürdőintézet felállítására, minélfogva szintugy még új részvényesek befogadtatnak, valamint a már aláirt részvényesek által befizetések is történhetnek. Egy részvény 50 pfrba kerül. Mennyire a tervek mutatják, ezen fürdő kényelem, csinoság, és tisztaság tekintetében minden várakozást kielégítend, és városunk egy szükséges intézettel ismét gazdagabb leend.

* Maschek ur egy operát szerzett: „Das Mädchen von der Berth“ cím alatt, melyet hangászkarunk f. hó 17-én próbált, és December 16-án Bodorfi ur jutalomjátékául adni akarták. Most éppen esik értésünkre, hogy ez opera nehezen kerülend színre, mivel az énekesnők partitúráikat visszaküldték, minthogy a hangtétel igen magas.

* Decemb. 2-án néhai itteni kereskedő Feldinger Gottfried nagy három emeletes hambárja, vendéglője és más épületei fognak elárvereztetni. Figyelmeztetjük mindazokat, kiknek nagyobb szerű iparvállalatra olcsó és szilárd realitásokra szükségük van.

∴ A mult heti színi előadásokból következőket kiemeljük: Hétfőn 15-én bucsút vett tőlünk Schönau ur, három apró bohózatos darabban. Szakmáját illetőleg, mi még mindig megmaradunk multkori nyilatkozatunknál, és annyiban az ő, vagy hasonló pályatársa visszakerülését nem ohajthatjuk. 16-án Norma operát adták. Norsed k. a. a cimszerepben minden méltányos követelést kielégített, sőt nekünk ugy tetszett, hogy a hanghordás mesterségében is, melyhez eddig keveset értett, előmenetelt tett. A közönség elismerte mai érdemeit, de nem Reichmann urét, ki Orovist szerepét éneklé, és kinek valóban gazdag hangalapja, előadási könnyüség, és minden nyegleségtől ment zenelmi képessége eddig kevéssé ébreszték föl a közönség figyelmét. Reszler, mint Sever kevés élvezetet engedett nekünk Bellini dallamos zenéjéből; Schinek k. a. mint Adalgisa gyenge ugyan, de haladásra ad reményt. A mai előadásra vonatkozólag még figyelmeztetjük a rendezőseget, hogy a druidák öltözetét kritikusabb szemmel nézze meg. Közülök némelyik magas feketefényes, a másik sárga csizmában, a harmadik kivágott cipőben, a negyedik romai hímes cipőben, (szandálokban) sat. lépett föl. 17-én „Liebe kann Alles“ című vígjáték került színre. Tárnya Shakespeare makrancos hölgyéből van véve, és Schink s Holbein által átdolgoztatott. Az előadás elég összevágólag adatott. 18-án először: Das Testament des grossen Kurfürsten, színjáték Putlitztól. Szinte jóltevéleg hatott a mivel hallgatókra az emelkedett nyelvezet, a nemes irány, mely e darabban uralkodik, és melyben mind helyesen indokolva van, kivéve tán azt az egyet, hogy mi III. Frigyes választónak a darab elején való férfiatlanságát, és törődöttségét, melyből rögtön ellenkezőre ragadtatik, nem értjük. Az előadás méltó volt a valóban német nemzeti darabhoz. Kiemeljük Lazzer (III. Frigyes) és Zenero k. a. (Dorottya) játékát. Sértőleg hatott oly két színész föléptetése, mint azok, kik a lengyel és francia követet képviselik. Sajnos, midőn a közönség komoly darabban nevetni kénytelen. 20-án Troubadour, opera. A főszereplők: Friedrich asszonyság, Bodorfi és Reszler ur már a magyar színi saison alkalmával együtt működtek. Fridrichné gyönyörű éneklése következtében 5—6szor hivatott ki, és a tapsok időnkint valódi viharra fejlődtek. Valóban csak kedves művészneőktől függ, hogy ily diadalokban többször részesüljön; ehhez csak az kívántatik,

hogy többször fellépjen. Bodorfi (gróf Luna) az ő férfiasan bájos hangjával igen jó hatást gyakorolt, és megtapsoltatott Reszler ural együtt, kinek Manrico-ja kétségtelen egyik legjobb szerepe. Azucenát, a cigányneőt, eddig jobban halottuk ugyan, mind a mellett őszinte elismeréssel vagyunk Kaszári k. a. ebbeli szereplése iránt. A ház teli volt.

Kereskedelmi hírek.

Bécsi börzetudositás, novemb. 20-áról. Az utóbbi időben a terménykereskedésben tapasztalt élénkség a mult héten észrevehetőleg csökkent, és ugy tetszik, hogy üzleti vállalkozásokra bár mi szakban minden piacon napról napra nagyobb lesz a kedvetlenség, a mint is ezen hangulat a lefolyt pesti országos vásáron valóban kirívott. Nem kevésbé langyos volt a gabonaüzlet, és minél panaszosabb hangon szóltak a jelentések Bánságból és Alsó-Magyarországból, a hozatal bármi gabonaneműekben tökéletes megszüntéről, melyet részint a rosz termés, részint az új vetésekről rosz gondoskodás okozták, szintannyiban hiányzik nálunk minden tudakozás, még a belföldi fogyasztásra is, holott ez adja ezen üzletben az irányt. Ily körülmények közt az utolsó héten minden forgalomnak el kellett benujni, az árjegyzetek is a többi vásárlási piacokéhoz képest nyilvános hátrányt szolgálván, mely a tulajdonosokat jobb idő bevéására készíté. — A mai börzén mintegy 25000 mérő buza jött forgalomba, az árak 20—24 ukrajcárral leszálltak.

Buza, régi bánsági 86. 87. 87½. 88 ftos 3 fr. 60 kr. 3 fr. 85 kr. 4 fr. 4 fr. 12 kr. Mosonyban.

„ új bánsági 85½. 86. 86½ ftos. 3 fr. 84 kr. 4 fr. 12 kr. 4 fr. 18 kr. Mosonyban.

„ új bácskai 85 86 ftos 3 fr. 45 kr. 3 fr. 54 kr. Győrött.

Rozs, régi magyar, 77. 78 ftos 2 fr. 31 kr. 2 fr. 35 kr. Győrött.

„ új magyar, magasabbra tartatott 78 79 ftos 2 fr. 40 kr. 2 fr. 45 kr. Győrött.

Árpa, osztrák; minőség szerint tetemesen drágább 68. 80. 72 ft. 3 fr. 15 kr. 3 fr. 26 kr. 3 fr. 40 kr. Bécsben.

Zab, új magyar. Valamivel bágyadtabb 44. 45 57 ftos 1 fr. 52 kr. 1 fr. 57 kr. 1 fr. 60 kr. Győrött.

Tengeri, régi bánsági, változatlanul 80 81 ftos 2 fr. 10 kr. Győrött.

A mult temesvári hetivásáron a közép buza ára 2 fr. 48 kr. a csekélyebb 2 fr. 36 kr. rozs 1 fr. 36 kr. tengeri 1 fr. 18 kr. pengő pénzben pozsonyi mérőnkint.

Nyilatkozat.

Félreértések kikerülése végett, melyek a Delejti t. szerkesztőjét, ha nagyon lovagias is, de még sem helyeselhető elégtétel adásra indítanak, utólagosan kijelentem, hogy a Delejti 14. számában hirdettett dijjazás egyetlen egy általam tudott vagy megnevezhető egyénre sem vonatkozik. Elöttem csak a cikkirő nyomtatott és így kitkit bármily szigorú ítéltre feljogosító betűi állottak. A „Nővilág“ szerkesztőjére hárítani pedig bármely részről mondottakat eszem ágában sem volt, s csak ugy is lehetett volna, ha azt tennem fel, hogy a szerkesztő maga ir lapjába minden alá nem jegyzett egyveleg cikket, mit józanész ember nem tehet fel. Ennél fogva minden mentalis reservatio nélkül nyilvánithatom, hogy engem személyes tapasztalásom legparányibban sem gátol abban, hogy t. c. Vajda János urat magam részéről igen eszes és igen szemérmes férfunak ne tartsam, és hirdessem. És így reményelem, hogy ezen lapok tisztelt olvasói tudják, hogy hányadán vannak mindnyájunkkal, kiket ezen ügy érdekel.

Pesten nov. 15. 1858.

Canus.

Kiadó és felelős szerkesztő Pesty Frigyes.